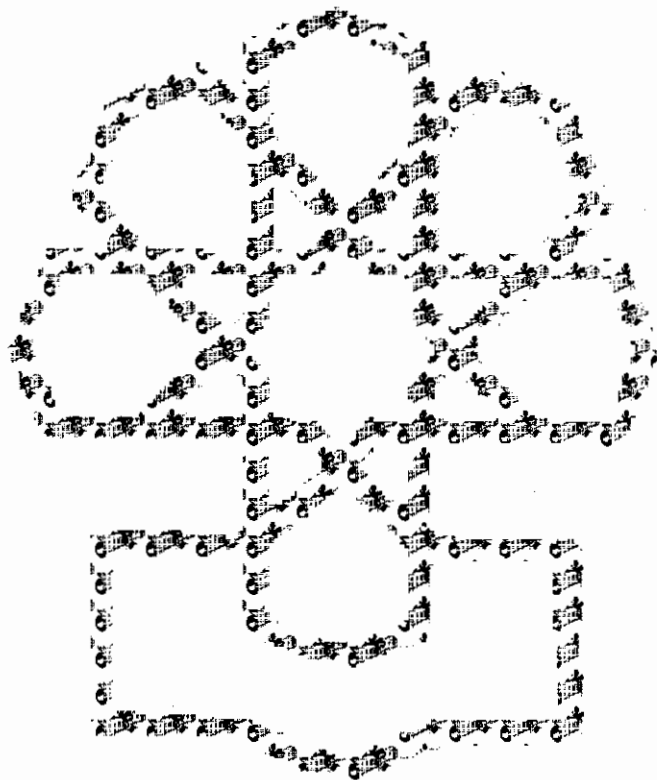

۱۳۸۲

پیاده‌سازی بانک شاخص‌های حکومتی (۳)

معرفی شاخص‌های حکومتی صنعت

معاونت پژوهشی
اسفند ۱۳۷۵

کار: دفتر خدمات اطلاع‌رسانی

کد گزارش: ۱۳۰۲۱۸۲

«بسمه تعالی»

پیاده‌سازی بانک شاخص‌های حکومتی (۳)
معرفی شاخص‌های حکومتی صنعت

کد گزارش: ۱۳۰۲۱۸۲

مقدمه

همانگونه که در دوران صنعتی سرمایه نقش تعیین‌کننده داشت، در دوران فرا صنعتی آمار و اطلاعات نقش مؤثر داشته و از این رو کشورهایی که به اطلاعات بیشتری دسترسی دارند از نظر توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی دارای وضع بهتری هستند. جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه جهان، از این قاعده کلی مستثنی نبوده و برای توسعه و پیشرفت خود در همه زمینه‌ها به مجموعه‌ای از آمارهای دقیق و به هنگام نیاز دارد. یکی از کاربردهای مهم آمار و اطلاعات استفاده از آن در فرایند برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری است زیرا با استفاده از آمار و اطلاعات می‌توان وضع موجود را به نحو بهتری شناسایی کرده و بر اساس این شناخت، استراتژی حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب را به طریق شایسته‌تری تبیین کرد.

مجلس شورای اسلامی یکی از نهادهایی است که در تصمیم‌گیری‌ها و تهیه طرح‌ها به آمار و اطلاعات دقیق و به هنگام نیاز دارد زیرا لوایح قانونی را در دستگاه‌های اجرایی، افراد متخصص و با تجربه تهیه می‌کنند و اظهار نظر و تصمیم‌گیری روی این لوایح توسط نمایندگان در کمیسیون‌ها هنگامی می‌تواند به آمار و اطلاعات دقیق و به هنگام مجهز باشند. از این رو تهیه بانک اطلاعات برای مجلس محترم به طور اعم و برای کمیسیون‌های تخصصی به طور اخص امری اجتناب‌ناپذیر است. در راستای تحقق هدف فوق، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تهیه و اجرای طرح شاخص‌های حکومتی را در دستور کار خود قرار داد. در این طرح در گام نخست بخش صنعت به عنوان مهم‌ترین بخش اقتصادی و محور توسعه اقتصادی کشور در دستور کار طرح قرار گرفت و برای آن بانک اطلاعات صنعتی تهیه شد. در گام‌های بعدی مقرر است برای سایر بخش‌های اقتصادی و اجتماعی نیز بانک اطلاعات تهیه شود.

بانک اطلاعات صنعتی به آن مجموعه از اطلاعات بایگانی شده در حافظه کمکی ماشین گفته می‌شود که ماشین‌های حسابگر بتوانند با توجه به کاربردهای پیش‌بینی شده برای این اطلاعات به ساخت و پرداخت آنها اقدام کنند و به تعبیر دیگر در بانک اطلاعات مجموعه اخبار و اطلاعات هم‌آهنگی وجود دارد که بایاری فنون انفورماتیک گردآوری و ساخت و پرداخت و آماده شده است.

- در بانک اطلاعات صنعتی مقدماتی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ۹۳ عنوان شاخص تعریف شده که ۵۳ تای آن شاخص ساده و ۴۰ تای بقیه شاخص ترکیبی می‌باشد. یک نگاه اجمالی به شاخص‌ها نشان می‌دهد که آنها کم و بیش کلیه ابعاد صنعت را در بر می‌گیرد و با توجه به این‌که کاربران اصلی این شاخص‌ها نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و مدیران عالی کشور تعیین شده‌اند از این رو مجموعه شاخص‌های تعریف شده وافی به مقصود می‌باشد. باید توجه داشت اگر در دامنه استفاده کنندگان بانک اطلاعات صنعتی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، محققان، برنامه‌ریزان را هم منظور کنیم

این گروه‌ها به خوبی می‌توانند از بانک اطلاعات صنعتی بهره‌گیری کنند.

- با توجه به این‌که مرکز پژوهش‌ها سعی دارد در گام نخست نیازهای اطلاعاتی نمایندگان محترم را تأمین کند از این رو به نظر می‌رسد که شاخص‌های مورد استفاده نمایندگان باید محدودتر از مجموعه فعلی باشد و نتیجتاً لازم است تعدادی شاخص از این مجموعه به عنوان شاخص‌های حکومتی انتخاب شود. برای این‌که یک شاخص بتواند در زمره شاخص‌های حکومتی قرار گیرد باید حداقل یکی از خصوصیات زیر را داشته باشد:

- الف- روند یک پدیده مهم اقتصادی را طی زمان نشان دهد؛
- ب- در ارزیابی دستگاه‌های اجرایی، بنیادها و نهادها و شرکت‌های دولتی مؤثر باشد؛
- ج- به انتخاب گزینه‌های برنامه‌ریزی کمک کند؛
- د- امر تصمیم‌گیری‌های جاری، نمایندگان را تسهیل کند؛
- ه- جایگاه کشور را در ارتباط با یک پدیده اقتصادی در سطح منطقه و جهان مشخص کند.
- با توجه به خصوصیات پنج‌گانه فوق‌الذکر ۹۳ شاخص تعریف شده مقدماتی مورد ارزیابی قرار گرفت و مجموعه شاخص‌های مشروحه زیر به عنوان «شاخص‌های حکومتی» انتخاب شد.

۱- اتکا صنایع به منابع داخلی:
کل ارزش داده‌ها از منابع داخلی در صنعت ندام
جمع کل ارزش داده‌ها در صنعت ندام

این شاخص ترکیبی به دلایل زیر می‌تواند به عنوان یک شاخص حکومتی مطرح باشد:

- کارسازمان‌های مسئول صنایع کشور را در ارتباط با کاهش میزان وابستگی مورد ارزیابی قرار می‌دهد؛

- در وضع قوانین کاهش یا معافیت‌های مالیاتی در رشته‌های مختلف صنعتی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛

- در تعیین تعرفه‌های برق و آب، گاز طبیعی و احتمالاً فراورده‌های نفتی برای رشته‌های مختلف صنعتی می‌تواند استفاده شود؛

- در تخصیص ارز دولتی به رشته‌های مختلف صنعتی می‌تواند ملاک قرار گیرد.

۲- اشتغال‌زایی:

$$\frac{\Delta K}{\Delta L} = \frac{\text{تغییرات تشکیل سرمایه ثابت طی دوره}}{\text{تغییرات نیروی کار طی دوره}}$$

این شاخص به دلایل زیر می‌تواند مورد استفاده واقع شود:

- کاهش بیکاری از طریق توسعه صنعتی با ایجاد صنایع کاربری؛

- پیش‌بینی اعتبارات لازم برای ایجاد اشتغال برای افراد بیکار در رشته‌های مختلف صنعتی.

۳- بازدهی تولید:

$$100 \times \frac{\text{ارزش مزد و حقوق}}{\text{ارزش افزوده صنعت}}$$

- چه سهمی از ارزش افزوده بخش صنعت نسبت به کارکنان آن می‌شود و چه سهمی برای سایر عوامل می‌ماند؛

- در کنترل افزایش میزان مزد و حقوق کارکنان رشته‌های مختلف صنعتی می‌تواند مورد استفاده باشد.

۴- بهره‌دهی تولید:

$$\frac{\text{ارزش افزوده}}{\text{ارزش تولید}} \text{ یا } \frac{\text{ارزش افزوده}}{\text{ارزش ستانده}}$$

- مقایسه صنایع مختلف در داخل کشور؛

- مقایسه صنایع داخلی با صنایع کشورهای منطقه و کشورهای خارجی؛

- تغییر قیمت فروش واحد کالا جهت ایجاد تعادل در شاخص میان صنایع مختلف.

ارزش افزوده
ارزش نهاده

۵- بهره‌وری نهاده:

- تصمیم‌گیری درباره احداث صنایع جدید در کشور؛

- تصمیم‌گیری درباره طرح‌های توسعه صنایع موجود در کشور؛

- تغییر خط تولید در صناعی که در آنها این نسبت بسیار اندک است.

۶- بهره‌وری نیروی کار:

ارزش افزوده
تعداد مزد و حقوق بگیران

- مقایسه شاخص در بخش خصوصی و دولتی و افزایش شاخص در بخشی که بهره‌وری در آن اندک است؛

- مقایسه شاخص در صنایع مختلف و اصلاح مورد در فعالیتی که بهره‌وری در آن اندک است؛

- استفاده از این شاخص در افزایش مزد و حقوق کارکنان؛

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران
تعداد مزد و حقوق بگیران

۷- جبران خدمات سرانه:

- تصمیم‌گیری در مورد افزایش نرخ مزد و حقوق کارکنان.

صادرات صنعتی
 $\times 100$
واردات صنعتی

۸- درصد جبران واردات صنعتی از صادرات صنعتی:

- انجام بررسی‌های تطبیقی در رشته‌های مختلف صنعتی در داخل کشور؛

- انجام بررسی‌های تطبیقی در سطح کشورهای منطقه و جهان؛

- تصمیم‌گیری در مورد صدور مجوز برای واحدهای جدید، توسعه و تغییر خط تولید صنعتی.

جمعیت صاحب سهم
 $\times 100$
کل جمعیت

۹- درصد جمعیت سهامدار کشور:

سرمایه پروانه بهره‌برداری
کارکنان پروانه بهره‌برداری

۱۰- سرمایه سرانه کارکن در پروانه بهره‌برداری:

- مقایسه سرمایه‌برداران رشته فعالیت‌های مختلف صنعتی در کشور؛

- برآورد اعتبارات لازم برای ایجاد اشتغال برای افراد بیکار در کشور در بخش صنعت؛

- تصمیم‌گیری در مورد ایجاد صنایع اشتغال‌زا در کشور.

۱۱- سطح تحصیلات نیروی کار:

ارزش تحصیلی فوق لیسانس و دکتر \times تعداد فوق لیسانس و دکتر + ... + ارزش تحصیلی دیپلم \times تعداد دیپلم
تعداد فوق لیسانس و دکتر + ... + تعداد دیپلم

- مقایسه سطح تخصص در رشته‌های مختلف صنعتی؛

- بررسی اثرات سطح تخصص بر میزان بهره‌وری کار، بهره‌وری نهاده، بهره‌دهی تولید و بازدهی تولید؛

- بررسی سطح تخصص موجود با سطح تخصص مطلوب به منظور استفاده در برنامه‌ریزی‌های آموزشی.

بودجه عمرانی صنعت
 $\times 100$
بودجه عمرانی امور اقتصادی

۱۲- سهم صنعت در بودجه عمرانی امور اقتصادی:

- در سیاست‌گذاری‌های صنعتی؛

- در تحلیل ساختار بودجه عمرانی کشور.

بودجه عمرانی صنعت
 $\times 100$
بودجه عمرانی دولت

۱۳- سهم صنعت در بودجه عمرانی دولت:

- در سیاست‌گذاری‌های صنعتی؛

- در تحلیل ساختار بودجه کشور.

$\times 100$ ارزش افزوده صنعت
تولید ناخالص داخلی

۱۴- سهم صنعت در تولید ناخالص داخلی:

- تحلیل‌های ساختار اقتصادی کشور؛
- سیاست‌گذاری اقتصادی کشور؛

- بررسی‌های تطبیقی سهم صنعت در اقتصاد ایران با کشورهای منطقه و جهان؛
- ارزیابی اثرات بودجه‌های ریالی و ارزی عمرانی تزریق شده به بخش صنعت.

$\times 100$ صادرات صنعتی
صادرات غیر نفتی

۱۵- سهم صنعت از صادرات غیر نفتی:

- سیاست‌گذاری‌های صادراتی کشور؛
- سیاست‌گذاری‌های اقتصادی کشور؛
- تحلیل ساختار صادرات کشور.

$\times 100$ [واردات - صادرات] - (واردات + صادرات)
(واردات + صادرات)

۱۶- شاخص تجارت دو طرفه:

- تحلیل ساختار تجارت خارجی کشور؛
- سیاست‌گذاری‌های تجارت خارجی؛
- بررسی‌های تطبیقی با کشورهای منطقه و جهان.

$\times 100$ ارزش افزوده به قیمت جاری
ارزش افزوده به قیمت ثابت

۱۷- شاخص ضمنی تولید ناخالص ملی بخش صنعت:

- تحلیل رشد واقعی بخش صنعت؛
- سیاست‌گذاری‌های تولید صنعتی؛
- ارزیابی اثرات بودجه‌های ریالی و ارزی تزریق شده به بخش صنعت

ارزش افزوده
ارزش انرژی مصرف شده

۱۸- بهره‌وری انرژی:

- تحلیل‌های مدیریت مصرف انرژی؛
- سیاست‌گذاری‌های صنعتی با توجه به حصول بالاترین ارزش افزوده از مصرف کمترین میزان انرژی؛
- برنامه‌ریزی‌های تأمین انرژی برای بخش صنعت؛

....

$\times 100$ ارزش انرژی مصرف شده
ارزش داده‌ها

۱۹- سهم انرژی از داده‌ها:

- تحلیل‌های ساختار هزینه‌ها در بخش صنعت و رشته‌های صنعتی؛
- تحلیل‌های مدیریت مصرف انرژی در بخش صنعت و رشته‌های صنعتی؛
- بررسی‌های تطبیقی ایران با کشورهای منطقه و جهان.

....

ارزش افزوده کارگاه
تعداد کارگاه

۲۰- متوسط ارزش افزوده کارگاه:

- طبقه‌بندی صنایع کشور به کوچک، متوسط و بزرگ؛
- بررسی‌های تطبیقی در رشته‌های مختلف صنعتی؛
- پیش‌بینی مجسم مالیات از بخش صنعت؛

....

$\times 100$ ارزش کل هزینه
ارزش تولیدات

۲۱- مزیت نسبی مواد:

- سیاست‌گذاری‌های توسعه صنعتی؛
- بررسی‌های تطبیقی مزیت مواد در رشته‌های مختلف صنعت؛

.....
۱۰۰ × $\frac{\text{حجم معاملات بورس}}{\text{تشکیل سرمایه ثابت}}$

۲۲- مشارکت عمومی در سرمایه گذاری:

- تنظیم سیاست های پولی و مالی؛

- تنظیم سیاست های اقتصادی

.....
۱۰۰ × $\frac{\text{حجم معاملات بورس اوراق بهادار}}{\text{حجم نقدینگی}}$

۲۳- نسبت حجم معاملات بورس به حجم نقدینگی:

- تنظیم سیاست های پولی و مالی؛

- تنظیم سیاست های اقتصادی؛

.....
 $\frac{\Delta K}{\Delta V} = \frac{\text{تغییرات موجودی سرمایه در دو دوره متوالی}}{\text{تغییرات ارزش افزوده در دوره متوالی}}$

۲۴- نسبت نهایی سرمایه به تولید (ICOR):

- سیاست گذاری های توسعه صنعتی؛

- بررسی های تطبیقی میان رشته های مختلف صنعتی؛

- بررسی های تطبیقی در سطح کشورهای منطقه و جهان؛

.....
 $\frac{\Delta K}{\Delta V} = \frac{\text{تغییرات نیروی کار در دو دوره متوالی}}{\text{تغییرات ارزش افزوده در دو دوره متوالی}}$

۲۵- نسبت نهایی نیروی کار به تولید (ILOR):

- سیاست گذاری های توسعه صنعتی؛

- بررسی های تطبیقی میان رشته های مختلف صنعتی؛

- بررسی های تطبیقی در سطح کشورهای منطقه و جهان؛

.....
۱۰۰ × $\frac{\text{ارزش مواد اولیه خارجی}}{\text{ارزش کل مواد مصرف شده}}$

۲۶- وابستگی صنایع:

- بررسی تطبیقی در رشته فعالیت های مختلف صنعتی؛

- تنظیم سیاست های توسعه صنعتی؛

- تنظیم سیاست های ارزی؛

.....
۱۰۰ × $\frac{\text{واردات صنعتی}}{\text{ارزش کل واردات}}$

۲۷- واردات نسبی صنعت:

- تنظیم سیاست های توسعه صنعتی؛

- تحلیل ساختار واردات کشور؛

- تنظیم سیاست های ارزی.